

Підтримка розвитку малого і середнього підприємництва (МСП) у територіальній громаді

1. Чому територіальній громаді важливо сприяти розвитку підприємництва

Як відомо, частина ТГ є досить успішними, мають значні надходження і, відповідно, кращі можливості для розвитку, підвищення добробуту мешканців, а також забезпечення стійкості в умовах російсько-української війни. У той же час, чимало громад не відзначаються такими можливостями, а окремі ледве зводять кінці з кінцями, розраховуючи лише на підтримку держави. Постає слушне запитання: чому так відбувається?

Загальновідомо, що територіальні громади повинні планувати економічний розвиток своїх територій. В міру того, як ці плани будуть реалізовуватись, а бізнес завдяки їм нарощуватиме свій потенціал, громада отримуватиме не тільки джерело податкових надходжень, але й нові можливості для економічного і соціального зростання загалом. Адже власні доходи громади формуються, здебільшого, завдяки бізнесу. Цей показник становить левову частку (приблизно 9/10) від загальної суми власних доходів місцевих бюджетів і включає податкові надходження, зокрема, частину від загальнодержавних податків та зборів (податок на доходи фізичних осіб, податок на прибуток, рентна плата (за користування надрами, видобування корисних копалин і т. п.), акциз з пального та ін.), а також місцеві податки і збори (податок на майно, єдиний податок, туристичний збір та ін.).

У громадах, де дбають про підтримку бізнесу, формується успішна місцева економіка, створюються нові робочі місця, підвищується конкурентоспроможність виробництва, більшають експортні можливості, зростають бюджетні надходження, розвивається соціальна інфраструктура. Немаловажне й те, що успішні компанії, як правило, значну увагу приділяють проектам корпоративної соціальної відповідальності. І як унаслідок, в такій громаді швидшими темпами підвищується добробут населення, а молодь часто залишається тут жити, оскільки має можливість реалізувати у громаді свій потенціал.

Успішна економіка сприяє зростанню ділової активності, надходженню нових інвестицій, впровадженню інновацій та створенню нових, більш якісних, робочих місць. А нові інвестиції з часом генерують більші податкові надходження, що дають можливість місцевій владі більше інвестувати у розвиток людського капіталу, соціальну та інші сфери життєдіяльності. А це – можливість отримувати якіснішу освіту, кращі медичні послуги, розвивати соціальну інфраструктуру, поліпшувати сферу комунальних послуг (водопостачання та водовідведення, транспортну систему, управління ТПВ, освітлення тощо).

Повномасштабне вторгнення РФ в Україну негативно позначилося на економічному розвитку більшості територіальних громад. Однак війна показала ще більшу важливість місцевого економічного розвитку. Адже кращі економічні показники громади дозволяють їй мати більшу стійкість в умовах нестабільності, небезпеки, соціальних та інших потрясінь. Зрозуміло, що війна внесла значні корективи у пріоритети розвитку територіальних громад в Україні. Тепер ключовими стали питання безпеки та виживання, особливо на прифронтових територіях, які щоденно потерпають від обстрілів окупантів. Проте навіть у таких умовах місцевий бізнес, який вдалося зберегти, є надійною опорою прифронтових громад. Підприємці забезпечують населення необхідними товарами й послугами, допомагають у відновленні зруйнованої інфраструктури. А це дозволяє підтримувати певний рівень життя мешканців в умовах війни, а також швидше відновлювати громади після деокупації.

На що потрібно звертати увагу громадам, щоб була можливість створювати більшу кількість робочих місць, отримувати стабільніші надходження до бюджету та мати достатньо власних ресурсів для стійкості й успішного розвитку?

Відповідь очевидна: передусім **потрібно робити все можливе, щоб зберегти на своїй території діючі бізнеси** (компанії, ФОП), запобігати виведенню суб'єктів підприємництва та створювати найсприятливіші умови для їх діяльності й зростання. У жодному разі не можна допускати, щоб компанії залишали громаду чи згортали свою діяльність внаслідок непродуманих дій влади, ігнорування звернень, ускладнення процедур чи неправомірних вимог. Такі приклади можуть зумовити ланцюгову реакцію зі значними негативними наслідками.

Важливим чинником є також **залучення нових компаній, як вітчизняних, так й іноземних інвесторів**, діяльність яких може відбуватися як в нових секторах економіки, так і в традиційних. При цьому важливо, щоб прихід нових бізнесів не мав негативного впливу на діяльність місцевого підприємництва, а, навпаки, сприяв його розвитку шляхом залучення до каналів постачання, кооперації, формування ланцюжків доданої вартості та місцевих кластерів. Адже таким чином можна переорієнтувати місцеву економіку на створення кінцевих, більш конкурентних продуктів (товарів). Врешті решт конкурентоспроможність території залежить від величини доданої вартості, яку створюють місцеві підприємства.

Нарешті слід мати на увазі, що місцевий економічний розвиток - це постійний, системний процес, який полягає у необхідності **підтримувати зростання як нових, так і вже раніше створених підприємств** на території громади.

Який інструментарій може використовувати громада для збереження та залучення нового бізнесу, а також сприяння його розвитку і зростання?

Мал.1. Інструменти зі збереження та залучення нового бізнесу у громаді

Чи не найважливішим чинником привабливості громади для підприємців є **місцевий бізнес-клімат**, який полягає у створенні сприятливих умов для започаткування та ведення бізнесу, розвитку підприємництва. Всім, хто хоче і може займатися підприємництвом на території громади потрібно надавати можливості для реалізації власного потенціалу. Чим кращими є умови для ведення бізнесу, тим більш привабливою є така громада для підприємців та інвесторів.

Не можна забувати, що як регіони, так і різні громади є конкурентами за інвестиції і, відповідно, за кращі робочі місця. Бізнес працює в рамках загального законодавчого поля України, водночас громади приймають власні регуляторні акти, які можуть спрощувати чи ускладнювати процедури, визначати ставки місцевих податків, розмір орендної плати тощо.

Варто зауважити, що в підприємницькому середовищі доволі швидко поширюється інформація про особливості ставлення влади до бізнесу в тій чи іншій громаді. Як наслідок, в громадах з позитивними відгуками спостерігається доволі висока концентрація суб'єктів господарювання. У той же час там, де панують бюрократичні процедури чи ігнорують добросовісність, ситуація нерідко зовсім інша.

То ж яким бачать сприятливий бізнес-клімат самі підприємці? Серед іншого, це:

- прихильність, відкритість та доступність місцевої влади;
- максимальна дерегуляція механізмів взаємодії, простота реєстрації, правил і процедур, мінімально можливі часові й фінансові витрати для цього;
- швидке реагування на запити та звернення, доступ до необхідних для ведення бізнесу ресурсів (земельні ділянки, вільні приміщення, сировина, підключення до мереж тощо);
- участь посадових осіб у вирішенні проблемних питань, відсутність зволікань у розгляді запитів і звернень;
- відсутність корупційних проявів та інших зловживань, що спонукають бізнес здійснювати незаконні винагороди чи робити внески до різноманітних фондів;
- доступ до необхідної інформації, допомога у пошуку ділових партнерів, постачальників, ринків збуту тощо.

Не остання роль відводиться **інфраструктурі**, яку можна поділити на дві групи - загальну та спеціальну.

До загальної належить транспортна доступність (залежить значною мірою від розміщення громади), стан місцевих доріг, наявність залізничного сполучення, можливість безперешкодного підключення до енергетичних (електрика, газ), телекомунікаційних та інших мереж (водопостачання, каналізація тощо).

Спеціальна **інфраструктура для інвестування** включає наявність підготовлених інвестиційних об'єктів, облаштованих майданчиків (земельних ділянок), наукових, техно- та індустріальних парків тощо.

В полі зору місцевої влади має перебувати питання **розвитку людських ресурсів** та адаптація ринку праці до потреб бізнесу. Тут важливою є співпраця із закладами профтехосвіти, програми перекваліфікації, дуальної освіти тощо.

Серед іншого, бізнес дуже чутливий до **політичної і соціальної стабільності** у громаді. Неочікувані різкі зміни, відмова від попередніх зобов'язань, погіршення взаємодії внаслідок зміни в складі виборних органів місцевого самоврядування, погіршення ситуації на ринку праці можуть стати значними викликами для реалізації планів бізнесу. Найбільш вразливими тут є

стратегічні ініціативи бізнесу зі значними інвестиціями, а також проекти державно-приватного партнерства, реалізація яких може опинитися під загрозою.

Дуже важливою є постійна, системна **комунікація із підприємцями**, їх залучення для планування розвитку громади та соціальних ініціатив. Це також важливо для з'ясування потреб бізнесу, створення стійких партнерських відносин між владою та підприємцями. Така співпраця дозволяє своєчасно та ефективно реагувати на різноманітні виклики, що, серед іншого, вкрай важливо для релокованого бізнесу.

Цінним буде інформування бізнесу про інвестиційні об'єкти громади, пропозиції й локації для інвестицій, навчальні та бізнес-події, **надання підтримки в отриманні доступу до державних і місцевих програм** підтримки, грантів тощо.

Для розширення діючого бізнесу, залучення потенційних внутрішніх та зовнішніх інвесторів потрібні фахові **маркетингові інструменти**, які розкриватимуть місцеві конкурентні переваги й поміщають інформацію про громаду, фактори її інвестиційної привабливості, можливості для інвестування. Зокрема, корисним для бізнесу буде економічний профіль громади, інвестиційний паспорт, варто також створити та постійно оновлювати спеціальну інвестиційну сторінку на веб-порталі громади. Важливо зауважити, що маркетингові інструменти повинні мати цільову спрямованість та бути об'єктивними й доступними на мові бізнесу (інвесторів).

2. Огляд законодавства, яке регулює розвиток підприємництва

2.1. Про Акт з питань малого бізнесу для Європи

У 2024 році розпочалися переговори про вступ України до Євросоюзу. Фактичні переговори мають початися разом із відкриттям шести переговорних кластерів. Кластер «Внутрішній ринок» фокусується на економічній інтеграції та функціонуванні чотирьох ключових свобод внутрішнього ринку ЄС: руху товарів, послуг, капіталу та робочої сили. Перевагою від реалізації кластера стане необмежений доступ українського експорту на ринок ЄС, інтеграція українських виробників у ланцюги доданої вартості ЄС.

В контексті питання щодо вступу України до ЄС важливо наголосити про Акт з питань малого бізнесу для Європи – рамковий документ із розвитку малого бізнесу в країнах ЄС

У 2008 році Європейська Комісія прийняла Акт з питань малого бізнесу для Європи (The Small Business Act for Europe)¹, який є основою політики ЄС з питань малих і середніх підприємств (МСП). Він є комплексним документом і містить 10 принципів, що визначають концептуальну основу та реалізацію політики на рівні як ЄС, так і країн-учасниць. Акт спрямований на поліпшення підходів до підприємництва в Європі, спрощення регуляторного середовища, усунення перешкод для його розвитку МСП.

I. Створити середовище, в якому підприємці та сімейні підприємства зможуть процвітати та в якому підприємницька діяльність заохочується та винагороджується.

II. Забезпечити можливість чесним підприємцям, які збанкрутіли, швидко отримати другий шанс.

III. Розробити правила відповідно до принципу «Спочатку думай про мале».

IV. Забезпечити реагування державних адміністративних органів на потреби МСП.

¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52008DC0394>

- V. Адаптувати інструменти державної політики до потреб МСП: сприяти участі МСП у державних закупівлях і кращому використанню можливостей державної підтримки для підприємств МСП.
- VI. Покращити доступ МСП до фінансування та створити правове і бізнес-середовище, що є сприятливим для своєчасних оплат під час комерційних трансакцій.
- VII. Допомогати МСП краще користуватися можливостями, які пропонує єдиний європейський ринок²
- VIII. Сприяти підвищенню кваліфікації МСП та поширенню всіх форм інновацій.
- IX. Надати МСП можливість перетворювати складні завдання, що їх ставить середовище, на можливості.
- X. Заохочувати та підтримувати МСП у зростанні на зовнішніх ринках.

Принципи, які відображені в Акті, є необхідними для привнесення додаткових переваг на рівні ЄС, створення рівних умов для МСП та покращення законодавчого й адміністративного середовища по всій території ЄС: Варто нагадати, що у 2010 КМУ був затверджений план заходів щодо впровадження принципів Акта з питань малого бізнесу для Європи в Україні².

2.2. Вітчизняне законодавство

Основним законодавчим актом, який має на меті стимулювання підприємництва та різні форми підтримки МСП є **Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні»**. Зокрема у ст. 5 зобов'язує ОМС забезпечувати розвиток МСП. До повноважень ОМС, визначених у ст. 10 є:

- визначення пріоритетів та видів державної підтримки суб'єктів малого і середнього підприємництва з урахуванням загальнодержавних пріоритетів;
- участь у розробленні проектів регіональних та місцевих програм розвитку малого і середнього підприємництва, їх затвердження та забезпечення виконання з урахуванням загальнодержавних пріоритетів, національних і місцевих соціально-економічних, екологічних, культурних та інших особливостей, здійснення моніторингу виконання таких програм;
- сприяння формуванню інфраструктури підтримки малого і середнього підприємництва;
- сприяння діяльності громадських організацій, що представляють інтереси суб'єктів малого і середнього підприємництва;
- утворення консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів у сфері розвитку малого і середнього підприємництва.

Серед іншого Закон визначає також можливість надання з боку ОМС **фінансової підтримки** (ст. 16) на розвиток місцевого бізнесу. Основними видами такої підтримки може бути:

- 1) часткова компенсація відсоткових ставок за кредитами, що надаються на реалізацію проектів суб'єктів малого і середнього підприємництва;
- 2) часткова компенсація лізингових, факторингових платежів та платежів за користування гарантіями;

² <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2000-2010-%D1%80#Text>

- 3) надання гарантії та поруки за кредитами суб'єктів малого і середнього підприємництва;
- 4) надання кредитів, у тому числі мікрокредитів, для започаткування і ведення власної справи;
- 5) надання позик на придбання і впровадження нових технологій;
- 6) компенсація видатків на розвиток кооперації між суб'єктами малого і середнього підприємництва та великими підприємствами;
- 7) фінансова підтримка впровадження енергозберігаючих та екологічно чистих технологій;
- 8) інші види не забороненої законодавством фінансової державної підтримки.

Закон також передбачає можливість для ОМС, органів виконавчої влади місцевих рад створювати неприбуткові організації для підтримки МСП – **місцеві фонди підтримки підприємництва** (ст. 17), співзасновниками яких можуть виступати також юридичні та фізичні особи.

Законом також передбачено, що ОМС мають здійснювати Інформаційну підтримку МСП, зокрема й забезпечувати доступ до інформації про державну підтримку.

Закон України «Про засади державної регіональної політики»³ передбачає низку положень, які важливе значення для розвитку МСП. Так у ст. 11-2 йдеться, що документи державної регіональної політики розробляються з використанням **територіально-орієнтованого та безпекового підходу**, що передбачає визначення **функціональних типів територій**. Це дозволить ОМС, залежно від визначеного типу території, отримувати додаткові стимули для розвитку МСП.

Законом запроваджено визначення понять **місцева програма розвитку та проект місцевого розвитку**.

Місцева програма розвитку - комплекс взаємопов'язаних завдань та заходів довготривалого характеру, спрямованих на досягнення визначених стратегією розвитку територіальної громади цілей, оформлений як документ, що затверджується відповідною сільською, селищною, міською радою та реалізується через проекти місцевого розвитку, об'єднані спільною метою.

Проект місцевого розвитку - комплекс взаємопов'язаних заходів для розв'язання окремих проблем розвитку територіальної громади, спрямованих на досягнення цілей, визначених стратегією розвитку територіальної громади та/або планом відновлення та розвитку територіальної громади.

З метою планування розвитку територіальних громад ст. 11-1 зобов'язує ОМС затверджувати **стратегії розвитку територіальних громад** з урахуванням пріоритетів, що визначені Державною стратегією регіонального розвитку України та відповідними регіональними стратегіями розвитку. Реалізація таких стратегій здійснюється на основі планів заходів з їх реалізації, що затверджуються відповідною сільською, селищною, міською радою.

³ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text>

2.3. Регулювання на місцевому рівні

Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні»⁴ (ст. 26) визначає, що виключною компетенцією сільських, селищних, міських рад є діяльність у сфері МЕР, яка передбачає підтримку та сприяння МСП, зокрема:

- **затвердження місцевих програм** розвитку, серед іншого мова може йти про програму розвитку МСП;
- прийняття рішень щодо надання відповідно до чинного законодавства **пільг по місцевих податках і зборах, а також земельному податку;**
- прийняття **рішень щодо відчуження** відповідно до закону **комунального майна;** затвердження місцевих програм приватизації, що дозволяє МСП користуватися цим майном (оренда або придбання) для ведення бізнесу;
- **прийняття рішення про здійснення державно-приватного партнерства** щодо об'єктів комунальної власності, у тому числі на умовах концесії, що забезпечує зацікавленим компаніям брати участь у проєктах ДПП;
- вирішення відповідно до закону питань **регулювання земельних відносин**, тобто МСП має можливість орендувати чи викупляти земельної ділянки для підприємницької діяльності;
- вирішення відповідно до закону питань про надання дозволу для СПД на спеціальне **використання природних ресурсів** місцевого значення;
- затвердження в установленому порядку місцевих **містобудівних програм, генеральних планів забудови** відповідних населених пунктів, іншої містобудівної документації, яка повинна враховувати потреби МСП в розвитку;
- прийняття рішень, пов'язаних із **створенням спеціальних вільних та інших зон**, зокрема й інвестиційних зон, наприклад індустріальних парків, які є найкращою формою для ведення бізнесу.

Щодо основних **повноважень виконавчих органів** сільських, селищних, міських рад, які безпосередньо стосуються МЕР то згідно ст. 27 закону передусім потрібно зазначити такі:

- **підготовка програм** соціально-економічного та культурного розвитку сіл, селищ, міст, цільових програм з інших питань, подання їх на затвердження ради, організація їх виконання; подання раді звітів про хід і результати виконання цих програм;
- **забезпечення збалансованого економічного та соціального розвитку** відповідної території, **ефективного використання природних, трудових і фінансових ресурсів;**
- забезпечення складання **балансів фінансових, трудових ресурсів, грошових доходів і видатків, необхідних для управління** соціально-економічним і культурним розвитком відповідної території...;
- попередній **розгляд планів використання природних ресурсів** місцевого значення на відповідній території, пропозицій щодо розміщення, спеціалізації та розвитку підприємств і організацій незалежно від форм власності, внесення у разі потреби до відповідних органів виконавчої влади пропозицій з цих питань;

⁴ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>

- **залучення** на договірних засадах **підприємств, установ та організацій** незалежно від форм власності **до участі в комплексному соціально-економічному розвитку** сіл, селищ, міст, координація цієї роботи на відповідній території;

До відання **виконавчих органів** сільських, селищних, міських рад також належить сприяння здійсненню інвестиційної діяльності на відповідній території. В контексті розвитку МСП важливими є повноваження щодо **управління комунальною власністю**, зокрема в межах, визначених радою. Повноваження у сфері **регулювання земельних відносин** та охорони навколишнього природного середовища передусім включають підготовку і внесення на розгляд ради **пропозицій щодо встановлення ставки земельного податку, розмірів плати за користування природними ресурсами** тощо. Зрештою, повноваження виконавчих органів стосуються всіх сфер місцевої економіки – будівництва, транспорту, житлово-комунального господарства тощо.

Важливими в контексті МЕР є повноваження в **галузі зовнішньоекономічної діяльності**. Так згідно ст. 35 закону, до відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать:

- **сприяння зовнішньоекономічним зв'язкам підприємств, установ та організацій**, розташованих на відповідній території, незалежно від форм власності;
- сприяння у створенні на основі законодавства спільних з іноземними партнерами підприємств виробничої і соціальної інфраструктури та інших об'єктів; **залучення іноземних інвестицій** для створення робочих місць.

Серед повноважень **сільського, селищного, міського голови** в контексті МЕР варто зазначити такі:

- **забезпечує підготовку на розгляд ради проектів програм** соціально-економічного та культурного розвитку, цільових програм з інших питань;
- бере участь у здійсненні **державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності** в межах та у спосіб, встановлені Законом України "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності".

3. Планування, впровадження та моніторинг заходів з розвитку МСП у територіальній громаді

3.1. Планування розвитку МСП

Розвиток підприємництва є складовою частиною **стратегії місцевого розвитку** та плану заходів з їх реалізації, і, відповідно підготовки і реалізації місцевих програм розвитку МСП. Цьому питанню має бути відведено чільне місце ще на етапі формування головним розробником **робочої групи з розроблення стратегії**, до складу якої повинні входити, серед інших, представники місцевого бізнесу, асоціацій та інших об'єднань підприємців, громадські організації, сферою діяльності яких є підтримка підприємництва. При розробленні стратегії місцевого розвитку слід керуватися відповідною нормативною базою та методичними рекомендаціями⁵. Також потрібно мати на увазі, що вона не повинна суперечити положенням державної стратегії регіонального розвитку та враховувати особливості регіональної стратегії розвитку, приналежність до того чи іншого функціонального типу територій.

При формулюванні стратегічних цілей, питання розвитку МСП є одним із ключових в контексті шляхів підвищення конкурентоспроможності місцевої економіки. Тому **розвитку**

⁵ <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0265914-22>

підприємництва доцільно відвести окрему оперативну ціль, для чого у складі робочої групи утворюється підгрупа (фокус-група) з формування і реалізації політики розвитку МСП на місцевому рівні (додатково можуть бути залучені (за потреби) учасники, які не є членами робочої групи з розроблення стратегії). З **урахуванням оперативної цілі мають бути сформульовані відповідні завдання** стратегії місцевого розвитку, виконання яких дозволить забезпечити досягнення поставлених цілей, підтвердженням чого будуть результати моніторингу і оцінки.

План заходів з реалізації стратегії місцевого розвитку повинен включати конкретні заходи і дії, орієнтовні обсяги фінансування і їх джерела, систему моніторингу та оцінювання. Виконання плану заходів, як правило, здійснюється шляхом реалізації **місцевої програми розвитку МСП**, які, серед іншого, повинні включати **проекти**, визначені для фінансування.

Система **моніторингу та оцінювання** реалізації плану заходів повинна містити перелік індикаторів показників продукту (короткострокові, проміжні результати), результату (середньострокові) та впливу (довгострокові), які характеризують результативність та ефективність заходів та реалізованих проектів, періодичність проведення моніторингу, перелік джерел даних, а також формат подання результатів.

Отже **місцева програма розвитку МСП** є інструментом реалізації відповідної оперативної цілі плану заходів з реалізації стратегії в частині розвитку підприємництва і розробляється на середньостроковий період (один етап реалізації стратегії). Під час розроблення програми необхідно провести аналіз сектора МСП, сформулювати мету та завдання програми в розрізі завдань оперативної цілі з розвитку МСП (з урахуванням завдань відповідної оперативної цілі стратегії), визначити заходи програми, а також систему її моніторингу та оцінювання.

Варто зауважити, що аналіз і оцінка стану розвитку сектора МСП не повинні обмежуватися лише статистичними показниками, а мають містити також інформацію про наявність та ефективність функціонування інфраструктури підтримки суб'єктів МСП та огляд основних проблем розвитку підприємництва у громаді. Для цього доречно провести опитування та фокус-групові дискусії з підприємцями.

Особливу увагу у програмі слід приділити реалізації внутрішнього (прихованого) потенціалу, а обмежені ресурси повинні спрямовуватися на ті сектори місцевої економіки та види діяльності, де громада має або може досягнути найбільших конкурентних переваг, спираючись на наявні сильні сторони та можливості впровадження інноваційних технологій. Застосування підходу смарт-спеціалізації, у т.ч. з урахуванням стратегії розвитку регіону, повинно бути на порядку денному під час роботи над програмою розвитку МСП.

Структура програми складається з таких елементів:

- характеристика програми;
- аналіз стану розвитку сектору МСП;
- мета та завдання програми;
- заходи програми (організаційно-управлінські, наприклад прийняття НПА та інвестиційні, зокрема інформацію про проекти, які передбачено реалізувати);
- система моніторингу та оцінювання;
- додатки (за потреби).

3.2 Фінансування розвитку МСП. Державна підтримка.

Фінансове забезпечення стратегії та Плану заходів, місцевої програми з розвитку МСП здійснюється за рахунок:

- коштів місцевого бюджету;
- коштів державного бюджету, в тому числі з державного бюджету місцевим бюджетам;
- коштів обласного бюджету;
- коштів, що надходять до державного бюджету в рамках програм допомоги і грантів ЄС, іноземних держав, міжнародних та міжнародних фінансових організацій, донорських установ;
- коштів інвесторів, у тому числі на умовах державно-приватного партнерства;
- власних коштів суб'єктів господарювання;
- кредитних коштів;
- інших джерел, на заборонених законодавством.

19 листопада 2024 року Верховна Рада схвалила державний бюджет України на 2025 рік. Закон України «Про державний бюджет на 2025 рік»⁶ передбачає підтримку українського бізнесу в умовах воєнного стану, заклавши близько 36 млрд грн на програми стимулювання національних виробників. Серед пріоритетів залишаються підтримка малого та середнього бізнесу, будівництво, сільське господарство, переробна промисловість та машинобудування. Це допоможе змінити структуру економіки, збільшити частку переробної промисловості у ВВП та підвищити самодостатність країни в умовах війни.

Головним пріоритетом економічної політики є збільшення самодостатності, зокрема й територіальних громад, оскільки допомогу отримують суб'єкти господарювання з тієї чи іншої громади. Держава продовжує реалізовувати започатковану раніше політику «Зроблено в Україні»⁷, яка стимулює залучення інвестицій у реальний сектор, посилює несировинний експорт та розвиває внутрішнє виробництво. Уряд здійснює фінансування програми «Доступні кредити 5-7-9%»⁸, яка робить банківське кредитування доступним для підприємців. У держбюджеті на 2025 рік на її реалізацію закладено 18 млрд грн.

Також продовжується фінансування програми грантів на старт власної справи для мікро- і малого бізнесу. Отримати грант можуть як ті, хто лише планує лише започаткувати бізнес, так і досвідчені підприємці. Одним з напрямків програми «Власна справа»⁹ є гранти для ветеранів та другого з подружжя.

Уряд продовжує підтримку індустриальних парків¹⁰, яка сприяє залученню інвестицій, розвитку регіонів і територіальних громад. У 2025 році планується виділити 1 млрд грн на будівництво та модернізацію промислової інфраструктури індустриальних парків.

⁶ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4059-20#Text>

⁷ <https://madeinukraine.gov.ua/#politics>

⁸ <https://bdf.gov.ua/programs/dostupni-kredyty-5-7-9/> , <https://bdf.gov.ua/wp-content/uploads/2021/03/Prohrama-Dostupni-kredyty-5-7-9-31-10-24.pdf>

⁹ <https://diia.gov.ua/services/grant-na-vlasnu-spravu>

¹⁰ <https://me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=6463d3ba-aa13-4e54-8db9-0f36642c43d9&tag=IndustrialniParkiVUkraini>

Для підтримки переробних підприємств реалізується програма «Гранти для виробників»¹¹. Підприємець може отримати до 8 млн грн для купівлі потрібного обладнання чи техніки. У 2025 році передбачено 1,37 млрд грн на гранти для розвитку переробних підприємств.

Понад 6 млрд грн на підтримку аграрної сфери. надання підтримки фермерським господарствам та іншим виробникам сільськогосподарської продукції¹². Зокрема, держава продовжить реалізовувати програму компенсації вартості української сільгосптехніки, яка стимулює с/г машинобудування. Вона передбачає, що аграрії можуть придбати українську техніку і отримати компенсацію 25% від її вартості. На її фінансування передбачений 1 млрд грн.

1 млрд грн передбачено на розвиток тваринництва та агропереробної галузі. Це кошти, які надійдуть до Держбюджету з проекту «Земельний банк» від аукціонів з оренди державних сільськогосподарських земель. Також у Держбюджеті передбачено 4,7 млрд грн на виплату дотацій на гектар сільгоспвиробникам та на утримання корів, овець і кіз.

Ще 200 млн грн заплановані на відновлення та будівництво меліоративних систем, 5 млн грн – на компенсацію ЄСВ сімейним фермерським господарствам, а також 80 млн грн – на надання пільгових безвідсоткових кредитів фермерським господарствам. Передбачені 1,37 млрд грн на видачу грантів, у тому числі на сади і теплиці, та 1 млрд грн – на розмінування сільськогосподарських земель.

Загалом в Україні налічується понад 60 програм підтримки малого та середнього бізнесу, які можна поділити на такі види:

Бюджетні програми — мікро-, малі та середні підприємства мають можливість брати участь у програмах, що фінансуються з державного та місцевих бюджетів, отримувати допомогу для розвитку бізнесу як у фінансовій, так і нефінансовій формі.

Програми міжнародних фінансових організацій — українські підприємства мають можливість отримати в банках середньо- та довгострокові кредити для фінансування проєктів на поповнення обігових коштів та інвестиційних заходів у рамках реалізації спільних програм з міжнародними фінансовими організаціями.

Донорські програми — мікро-, малі та середні підприємства мають можливість брати участь у грантових програмах, та отримувати безповоротну допомогу для розвитку бізнесу. Допомога надається як у фінансовій та/або нефінансовій формі.

Детальна інформація про фінансування та програми державної підтримки, якими можуть скористатися підприємці, доступні на веб-порталі Дія-бізнес у маркетплейсі фінансових можливостей для бізнесу¹³. Тут розміщені детальні умови отримання фінансування та порядок звернутися безпосередньо до банківських та інших установ.

¹¹ <https://business.diia.gov.ua/news/hranty-dlia-vyrobnykiv-pererobnoi-promyslovosti>

¹² <https://minagro.gov.ua/tag/derzhavna-pidtrimka?type=all&tag=%D0%93%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%BF%D1%96%D0%B4%D1%82%D1%80%D0%B8%D0%BC%D0%BA%D0%B0>

¹³

<https://business.diia.gov.ua/finance/programs/finance?filter=%7B%7D&order=%7B%22id%22:%22DESC%22%7D¤tPage=1&itemsPerPage=9&category=%5B2,5,9,10,11%5D>

4. Практика впровадження програм з розвитку МСП у територіальних громадах та моніторинг їх виконання

Впровадження та Програм розвитку МСП в Україні на прикладі територіальних громад та

Аналіз планувальних документів та звітів територіальних громад в контексті розвитку підприємництва свідчить, що вони фокусуються на 3-6 напрямках, які найбільше відповідають потребам місцевого МСП.

4.1. Програма сприяння розвитку підприємництва у Львівській міській територіальній громаді (ЛМТГ) на 2023-2025 роки¹⁴

Програма фокусується на 6 напрямках створення комфортних умов для ведення бізнесу у ЛМТГ.

Мал. 2. Фокуси реалізації Програми ЛМТГ

Визначені напрямки включають в себе сервіси, інструменти та цільові групи, які мають безпосередній вплив на формування нормативно-правового поля у сфері підприємництва, створення сприятливого інвестиційного середовища, промоцію українських/львівських товаровиробників, впровадження креативної бізнес-освіти, розширення мережі об'єктів бізнес-інфраструктури та формування ефективного кадрового потенціалу.

¹⁴ <https://city-adm.lviv.ua/>

Завдяки активній взаємодії місцевої влади та бізнесу сформовано бізнес-орієнтовану **регуляторну систему**, запроваджено цифровізацію (діджиталізацію) послуг, для підприємців доступні онлайн та офлайн консультації, систематично здійснюється моніторинг бізнессередовища із використанням різних інструментів (анкетування, опитування, інтерв'ю, статистичні дані, експертна оцінка тощо).

Інвестиційна підтримка включає фінансову підтримку (відшкодування відсотків за кредитами та різноманітне ваучерне стимулювання), податкові преференції, послуги у сфері інновацій (наукові парки, інноваційні центри, центри (офіси) трансферу технологій, бізнес-інкубатори та бізнес-акселератори, мережа стартап-школа-інкубатор-акселератор і т.п.), інвестиційні послуги, зокрема м'які (наприклад форуми, конференції, міжнародні виставки, послуги супроводу, офіс просування експорту та ін.) та інфраструктурні, зокрема індустріальні та технологічні парки, вільні комерційні приміщення та земельні ділянки тощо.

«Маркетингова стратегія “Купуй українське/львівське!” зосереджена на підвищенні конкурентоспроможності продукції українських/львівських товаровиробників та її просування і вихід на нові ринки. Вона містить широкий набір інструментів, включаючи ваучери на розвиток позиціонування (брендинг/ребрендинг) місцевих компаній.

«Навчання бізнесу та проєкти» включає навчальні курси, студії, програми, тренінги, круглі столи, бізнес-інтенсиви та бізнес-ігри, фахові консультації. Цільовою аудиторією цього напрямку, є, насамперед особи, які хочуть відкрити власну справу, школярі, студенти, жінки, підприємці-початківці, ВПО та інші.

«Діловий клімат та конкурентне середовище громади» спрямований на посилення позицій територіальної громади у конкуренції за інвестиції і кращі робочі місця. Серед сервісів цього напрямку розвиток промислових зон та індустріальних парків, підтримка кластерних ініціатив, співпраця з бізнес асоціаціями, розвиток підприємницької інфраструктури, проведення інформаційних кампаній, спрямованих на розвиток підприємницького простору на території громади.

«Кадровий потенціал» передбачає пакет заходів, які спрямовані на створення умов щодо забезпечення підприємств кваліфікованими працівниками, проведенні кампаній популяризації робітничих професій, підвищення їх престижу та розробки комплексної системи взаємодії з найбільш перспективними та талановитими студентами. Серед сервісів - профорієнтаційні заходи, професійний розвиток, обмін досвідом, популяризації професій

Для реалізації програми у 2023-2025 роках у бюджеті ЛМТГ передбачено кошти в сумі 18752,8 тис грн, що становить 24,13 грн на одного мешканця або. Окрім того, грантові кошти складають 300,0 тис. грн. Основним виконавцем програми є департамент економічного розвитку Львівської міської ради, співвиконавцями – низка структурних підрозділів, а також Львівське комунальне підприємство “Центр підтримки підприємництва Львівської міської ради”.

Моніторинг та оцінювання реалізації заходів Програми здійснюється на постійній основі. Презентація результатів виконання заходів відбувається на зустрічах з представниками підприємницького середовища, круглих столах, засіданнях керівників промислових підприємств. Щорічний звіт про хід виконання заходів Програми є складовою частиною звіту департаменту економічного розвитку та оприлюднюється на офіційному сайті Львівської міської ради.

Короткострокові (проміжні) та довгострокові (індикатори впливу) результати виконання заходів Програми визначаються за допомогою показників, визначених у програмі.

Серед проміжних показників (акцент зроблено на відновлення діяльності бізнесу) відстежується:

- 1) зупинка падіння виробництва товарів та послуг;
- 2) відновлення та запуск виробничих/інфраструктурних потужностей релокованих підприємств;
- 3) відновлення розірваних ланцюгів постачання продукції;
- 4) прозорість та відкритість процесу здійснення закупівель у проєктах з відновлення;
- 5) швидкість спрощення регуляторного середовища;
- 6) темпи діджиталізації у наданні послуг бізнесу;
- 7) кількість збережених робочих місць;
- 8) стан перепрофілювання (диверсифікації) діяльності підприємств.

Довгострокові очікувані результати (акцент на поживлення економічної активності бізнесу) включають:

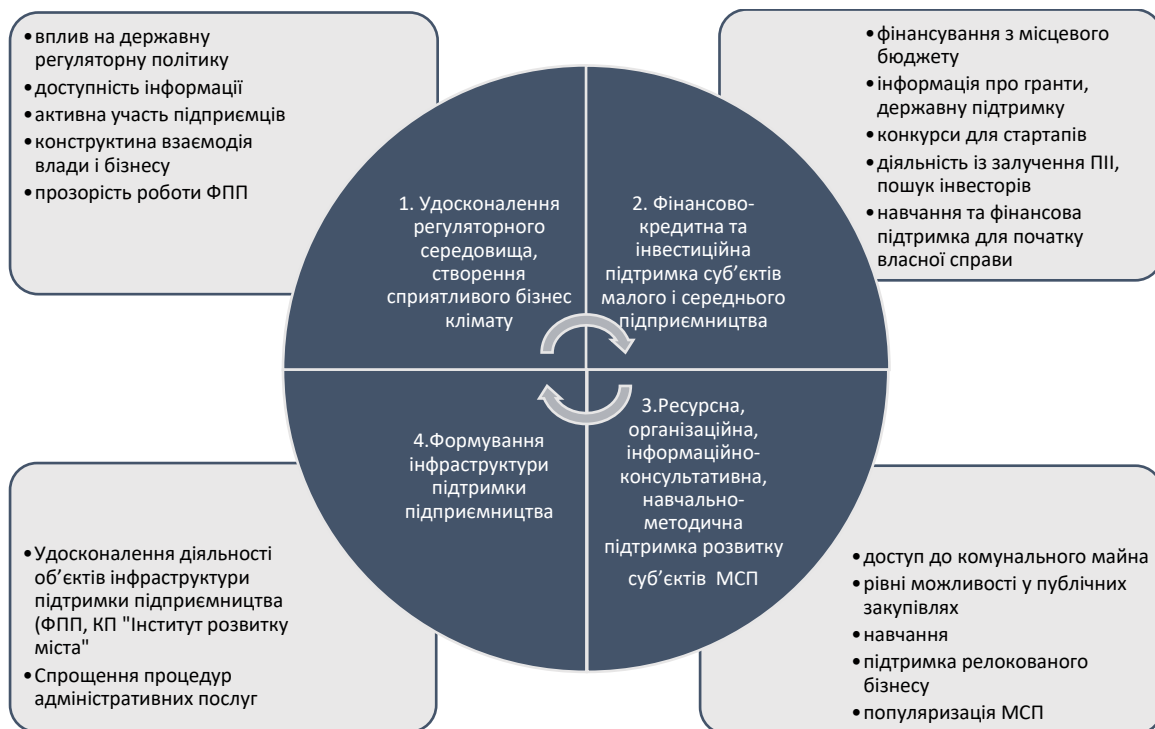
- 1) проведення модернізації виробничих потужностей;
- 2) збільшення кількості суб'єктів господарювання;
- 3) зростання зайнятості населення;
- 4) нарощування обсягів виробництва товарів та послуг;
- 5) збільшення іноземних інвестицій та експорту товарів і послуг;
- 6) створення нових інноваційних підприємств;
- 7) обсяги збільшення надходжень до бюджетів.

4.2. Програма сприяння розвитку малого і середнього підприємництва на території Кременчуцької міської територіальної громади на 2024-2027 роки¹⁵.

Метою Програми є створення сприятливих умов для розвитку сильного та конкурентоспроможного сектору малого і середнього підприємництва, для відновлення та активізації підприємницької діяльності, у тому числі релокованих виробничих підприємств, поліпшення інвестиційного клімату, створення належних умов для розвитку конкурентоспроможності бізнесу, підвищення економічних показників розвитку громади, забезпечення зайнятості населення, у тому числі внутрішньо переміщених осіб, заохочення суб'єктів господарювання до розвитку їх діяльності.

Мал. 3. Основні напрями реалізації Програми у Кременчуцькій міській територіальній громаді

¹⁵ https://kremen.gov.ua/index.php?view=single-str&dep-id=14&page_id_two=1978

Орієнтовний обсяг фінансових ресурсів, передбачених для реалізації програми складає 2660 тис грн з місцевого бюджету, що у розрахунку на одного мешканця становить 12,2 грн. Крім того передбачається, що підприємницькі кола будуть активно використовувати кошти державної підтримки, грантові та кредити ресурси, інші дозволені джерела.

Моніторинг та оцінювання Програми здійснюється за 5 показниками, зокрема:

- 1) кількість суб'єктів господарювання, які зареєстровані на території Кременчуцької міської територіальної громади;
- 2) надходження від сплати єдиного податку платниками усіх груп, тис грн;
- 3) кількість підприємств і установ, що були залучені до фінансової та грантової підтримки (у т.ч. державної);
- 4) кількість проведених конференцій, форумів, круглих столів, навчальних курсів, тренінгів, семінарів, інформаційних заходів тощо з питань підприємництва та економічного розвитку громади;
- 5) кількість об'єктів інфраструктури підтримки підприємництва.

4.3. Програма розвитку малого та середнього підприємництва Чортківської міської територіальної громади на 2024-2026 роки¹⁶

Аналіз стану справ засвідчив, що проблемними питаннями у сфері малого та середнього підприємництва як і в попередні роки залишаються:

- складність виходу місцевих виробників на зовнішні ринки;
- дефіцит власних фінансових ресурсів у суб'єктів малого та середнього підприємництва та висока вартість кредитів, що надаються фінансово-кредитними установами;

¹⁶ <https://www.chortkivmr.gov.ua/ekonomika/pidpryemnytstvo/programa-mssp/>

- відсутність кваліфікованих кадрів через міграційний рух населення за кордон;
- недостатній розвиток інфраструктури підтримки підприємництва.

Окрім цього в останні роки змусили підприємництво пристосовуватися до нових, більш складних реалій: запровадження карантинних заходів та оголошення на території України воєнного стану і початку активної фази бойових дій. Це призвело до значних негативних наслідків для розвитку та діяльності підприємництва через часткове або повне зупинення функціонування частини підприємств, ускладнення логістики, зниження попиту та руйнування ланцюгів поставок тощо.

Основною метою Програми є стимулювання розвитку малого та середнього підприємництва, створення сприятливого бізнес-середовища в умовах воєнного стану шляхом консолідації зусиль місцевих органів влади, суб'єктів підприємницької діяльності в умовах воєнного стану, зокрема, підтримка суб'єктів господарювання що виробляють соціально значущі товари та товари військового призначення, підтримка експортно-орієнтованих напрямків бізнесу та підвищення добробуту жителів громади .

Загальний обсяг фінансових ресурсів, необхідних для реалізації Програми 3450,0 тис грн, у тому числі коштів бюджету громади 2700,0 тис грн, що становить 94,8 грн на одного мешканця громади.

Мал. 4. Напрямки реалізації Програми розвитку МСП Чортківської міської територіальної громади

1. Впорядкування нормативного регулювання підприємницької діяльності	2. Фінансово – кредитна та інвестиційна підтримка	3. Ресурсне та інформаційне забезпечення
<ul style="list-style-type: none"> • вплив на державну регуляторну політику (участь у розробці та обговореннях проектів нормативно-правових актів з питань підприємництва) • відстеження впливу таких актів на підприємницьке середовище • інформування суб'єктів підприємницької діяльності з питань нововведень та змін законодавства • оптимізація дозвільної системи малого підприємництва (надання електронних послуг для бізнесу, оперативного реагування на скарги та звернення підприємців) 	<ul style="list-style-type: none"> • надання фінансово-кредитної підтримки суб'єктам підприємницької діяльності • сприяння розвитку самозайнятості та підтримки (фінансової) підприємницької ініціативи незайнятого населення • стимулювання підприємницької діяльності (часткова компенсація відсоткових ставок за кредитами) 	<ul style="list-style-type: none"> • залучення суб'єктів МСП до виконання місцевих замовлень • навчання підприємців та надання бізнес - консультацій • участь суб'єктів МСП у міжрегіональних, регіональних ярмарках, виставках • інформування підприємців про грантові та кредитні програмип • проведення семінарів та тренінгів з питань впровадження інновацій на підприємствах, зокрема у сфері енергозбереження

Моніторинг виконання Програми здійснюється відділом економічного розвитку та комунального майна міської ради. Серед індикаторів:

- ефективність реалізації державної регуляторної політики (зміни бізнес середовища);
- % збільшення загальної кількості працюючих в економіці громади, створення додаткових робочих місць, скорочення рівня безробіття;

- реалізація програм з професійної підготовки (перекваліфікації);
- кількість створених нових СПД, стан розвитку існуючих малих підприємств;
- рівень покращення інформаційного та консультативного забезпечення суб'єктів малого підприємництва;
- % збільшення податкових надходжень до бюджету громади від діяльності суб'єктів підприємництва;
- рівень підвищення рейтингових позицій громади по рівню ділової та інноваційної активності серед міст та громад України;
- кількість дієвих об'єктів інфраструктури підтримки підприємництва, що відповідають європейським стандартам.

4.4. Програма розвитку малого і середнього підприємництва на території Арбузинської селищної територіальної громади Миколаївської області на 2024-2026 роки¹⁷

Серед основних проблем, які перешкоджають здійснення підприємницької діяльності в громаді є недостатня допомога підприємництву з боку держави, незахищеність бізнесу, нестача власних обігових коштів та труднощі з отримання фінансово-кредитної допомоги, висока вартість позичкових коштів, недорозвинутість фінансового ринку, відсутність у підприємців необхідних базових знань в галузі бізнесу і кваліфікованої консультативної підтримки, складна соціально-економічна ситуація в країні, зумовлена війною, відсутність інвестицій.

Метою Програми є популяризація ведення підприємницької діяльності, підвищення навичок ведення власної справи, спрямування дій органів місцевого самоврядування, суб'єктів малого і середнього підприємництва, громадських організацій та об'єднань підприємців на створення сприятливих умов для започаткування, ведення та розвитку підприємницької діяльності, забезпечення конкурентоспроможності товарів, робіт, послуг, поліпшення інвестиційного клімату, впровадження інновацій, ефективного державно – приватного партнерства, що впливатиме на соціально-економічний розвиток громади.

¹⁷ <https://arbtg.gov.ua/news/1708936926/>

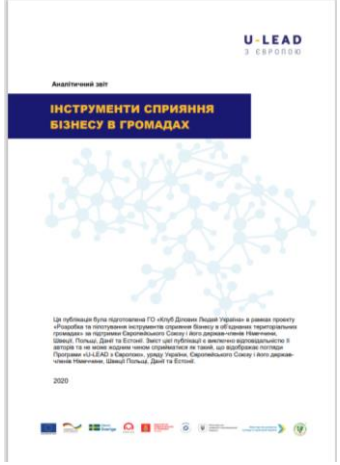
Мал.5. Напрямки реалізації Програми розвитку МСП Арбузинської селищної територіальної громади

Відповідальний виконавець, яким є Арбузинська селищна рада, здійснює **моніторинг виконання** заходів Програми протягом терміну її виконання. Щорічно у складі звіту про підсумки соціально-економічного розвитку громади готує інформацію про хід виконання Програми за попередній рік.

5. Посібники, публікації, які містять методичні напрацювання, практичний досвід, успішні приклади у сфері розвитку МСП та рекомендуються для ознайомлення і використання в роботі

Видання	Коротка анотація
 <p>Рекомендації щодо планування розвитку малого та середнього підприємництва на рівні регіонів та територіальних громад Київ, 2021</p>	<p>Рекомендації містять основні методичні засади включення складової частини щодо розвитку МСП до стратегій місцевого розвитку та планів заходів з їх реалізації, а також формування і реалізації місцевих програм розвитку МСП. Наведено детальний опис цих процесів. Рекомендації розроблені для застосовування місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування під час розроблення оперативної цілі з розвитку МСП стратегій місцевого розвитку, планів заходів з їх реалізації в частині щодо розвитку МСП, а також місцевих програм розвитку МСП. Рекомендації розроблені проектом технічної допомоги FORBIZ у межах ініціативи Європейського Союзу EU4Business за участі Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України.</p>
<p>https://sofotg.gov.ua/storage/static-pages/documents/1043ccc7e8d5206467a4e6c7956a18ea.pdf</p>	
 <p>Посібник для місцевої влади та бізнесу МІСЦЕВИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК У ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ: корисні поради та кращі практики DOBRE ПРАКТИКИ</p>	<p>Посібник розроблено на основі методології Програми USAID DOBRE з планування місцевого економічного розвитку (МЕР) та досвіду консультантів, які працювали із 75-ма громадами під час розробки програм місцевого економічного розвитку.</p> <p>У межах компоненту «Місцевий економічний розвиток» громади-партнери вибрали для впровадження проекти з такими цілями:</p> <ul style="list-style-type: none"> – підтримка діючого бізнесу; – сприяння розвитку підприємництва; – залучення нового бізнесу та інвестицій; – розвиток людського капіталу. <p>Посібник розроблено в межах Програми USAID «Децентралізація приносить кращі результати та ефективність» (Програма USAID DOBRE). Він призначений для представників місцевої влади, бізнесу та мешканців територіальних громад, які хочуть створити сприятливе економічне середовище на своїй території.</p>
<p>https://decentralization.ua/uploads/library/file/717/MER_2021_WEB.pdf</p>	
 <p>ПОСІБНИК -НАДАННЯ ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ НА РОЗВИТОК МІСЦЕВОГО БІЗНЕСУ ТА СТИМУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА- DOBRE ПРАКТИКИ</p>	<p>Посібник містить огляд норм українського законодавства, кращих практик функціонування програм фінансової підтримки бізнесу, а також рекомендації для органів місцевого самоврядування щодо механізму надання фінансової підтримки на розвиток бізнесу та стимулювання підприємництва. Він буде корисним для представників місцевої влади, які бажають створити сприятливе економічне середовище у своїй громаді шляхом надання фінансової підтримки з місцевого бюджету на розвиток бізнесу та стимулювання підприємництва. Посібник розроблено в рамках Програми USAID «Децентралізація приносить кращі результати та ефективність» (Програма USAID DOBRE).</p>
<p>https://www.decentralization.ua/uploads/library/file/775/DOBRE.pdf</p>	

	<p>У посібнику представлено широкий набір інструментів сприяння розвитку підприємництва на різних рівнях врядування, зокрема й у територіальних громадах. Серед них інформаційні, навчальні, організаційно-управлінські, інституційні, інфраструктурні, фінансові, майнові тощо. Зроблено короткий опис інструментів, зазначено в чому полягає важливість їх використання для економічного розвитку громад, передусім розвитку підприємництва, як основи місцевої економіки.</p> <p>Публікація була підготовлена ГО «Клуб Ділових Людей Україна» в рамках проекту «Розробка та пілотування інструментів сприяння бізнесу в об'єднаних територіальних громадах» за підтримки Європейського Союзу і його держав-членів Німеччини, Швеції, Польщі, Данії та Естонії (U-LEAD з Європою).</p>
---	--

<https://drive.google.com/drive/folders/1o74soERAEvsmatfAUMIEwb9rcL7CMsAg>

	<p>Видання розкриває сутність і роль інституцій підтримки підприємництва для активізації підприємницької ініціативи та стимулювання, наведено їх типологію, проаналізовано і систематизовано інформацію про призначення та основні напрями діяльності, першочергові кроки на шляху їх створення і розвитку економічного розвитку. Містить сформовані у вигляді каталогу стислі описи інституцій підтримки підприємництва, які діють в Україні. Інформацію про інституції доповнює опис їхніх основних досягнень, зокрема у вигляді описів найцікавіших моделей організації їх діяльності. Видання адресовано експертам і дослідникам у сфері підприємництва, активістам підприємницьких об'єднань, державним службовцям, посадовим особам місцевого самоврядування.</p> <p>Видання підготовано Центром громадської експертизи (ЦГЕ) за підтримки Представництва Фонду Фридріха Науманна в Україні та Програми USAID «Лідерство в економічному врядуванні».</p>
--	--

https://bc.biz.mk.ua/wp-content/uploads/2021/04/INSTYTUTsII_pidtrymky_pidprijemnytstva_kontseptsii_oseblyvosti_modeli.pdf

	<p>У цьому матеріалі мова йде про інструменти сприяння бізнесу, які українські громади можуть використовувати навіть зараз, в умовах війни, що триває.</p> <p>Практичні рекомендації розроблені експертами Клубу Ділових Людей Україна на основі власного досвіду реалізації інструментів сприяння бізнесу, набутого протягом 2009-2022 років, а також досліджень потреб та трендів бізнесу в умовах воєнного стану. Матеріал ґрунтується на досвіді співпраці з 192-ма громадами з різних куточків України, здобутому в межах ініціативи «Громада, дружна до бізнесу». Інструменти сприяння бізнесу в громадах», яку Клуб Ділових Людей Україна впроваджував у 2021-2022 рр. за підтримки Програми «U-LEAD з Європою».</p>
---	---

https://decentralization.ua/uploads/attachment/document/1225/1_business-support.pdf

	<p>У посібнику представлено досвід роботи із підприємствами, які знаходяться у процесі релокації або вже релокувались, що дало змогу узагальнити основні рекомендації щодо здійснення релокації та представити цей процес у вигляді переліку певних послідовних та логічних дій. Війна Росії в Україні змусила підприємства із зон бойових дій, тимчасово окупованих територій або тих областей, що знаходяться у безпосередній близькості до фронту, шукати можливості релокації. Підгот. овлено на основі роботи експертної групи в рамках ініціативи GoLocal з консультативної підтримки бізнес-діяльності релокованих підприємств малого та середнього бізнесу (МСБ), що реалізується за сприяння Проєкту USAID “Економічна підтримка України”.</p>
	<p>У посібнику узагальнено ключові рекомендації щодо залучення та прийому релокованих підприємств. Релокація підприємств різних галузей та сфер діяльності створила можливості для громад, сіл, міст і селищ у безпечних регіонах країни, оскільки може стати стимулом для економічного розвитку територій, збільшення обсягів податкових надходжень, кількості робочих місць, розвитку підприємницької культури та інфраструктури. Описано процес релокації з точки зору приймаючої громади на основі роботи експертної групи в рамках ініціативи GoLocal з консультативної підтримки бізнес-діяльності релокованих підприємств малого та середнього бізнесу (МСБ), що було реалізовано за сприяння Проєкту USAID “Економічна підтримка України”.</p>
<p>https://golocal-ukraine.com/wp-content/uploads/2022/10/posibnik-dlya-prijmayucho%D1%97-gromadi_compressed.pdf</p>	
	<p>Посібник містить покрокову інструкцію зі створення базової моделі Інформаційного пункту підприємця (ІПП) на базі Центру надання адміністративних послуг (ЦНАП), розроблену SMEDO із врахуванням досвіду реалізації відповідного пілотного проєкту у 12 громадах чотирьох регіонів України протягом 2019–2020 років за підтримки проєкту FORBIZ, Мінекономіки спільно з місцевою та регіональною владою. Такий пункт є найдоступнішою формою для невеликих територіальних громад і може стати дієвим інструментом в реалізації місцевої стратегії розвитку та програми підтримки МСП, а також взаємодії місцевої влади із підприємцями своєї громади. Посібник було підготовлено Офісом розвитку малого та середнього підприємництва при Мінекономіки та може стати у пригоді громадам, які бажають створити додаткові стимули для розвитку підприємництва на своїх територіях.</p>
<p>http://sg.vn.ua/wp-content/uploads/2021/06/Posibnyk_dlya_gromad_YAk_vidkryty_IPP_2021.pdf</p>	
	<p>У публікації йдеться про те, що у громадах, де дбають про підтримку бізнесу, формується успішна місцева економіка, створюються нові робочі місця, підвищується конкурентоспроможність виробництва, більшають експортні можливості, зростають бюджетні надходження, розвивається соціальна інфраструктура. У свою чергу успішна економіка сприяє зростанню ділової активності, надходженню нових</p>

	<p>інвестицій, впровадженню інновацій та створенню нових, більш якісних, робочих місць. А нові інвестиції з часом генерують більші податкові надходження, що дають можливість місцевій владі більше інвестувати у розвиток людського капіталу, соціальну та інші сфери життєдіяльності. Описано, який інструментарій може використовувати громада для збереження та залучення нового бізнесу, а також сприяння його розвитку і зростання.</p>
<p>https://www.csi.org.ua/news/spryatlyvyj-biznes-klimat-klyuchovyj-chnnyk-zberezhennya-biznesu-u-gromadi-ta-zaluchennya-novyh-investoriv/</p>	
	<p>У публікації йдеться про те, як територіальній громаді, місцевій владі вибудувати прозору та чесну партнерську співпрацю з бізнесом та чому це важливо. Яким чином зміцнення партнерських взаємин між владою та бізнесом дозволяє краще реалізувати внутрішній потенціал громади, досягнути більш ефективної діяльності суб'єктів підприємництва. Представлено алгоритм розбудови партнерської співпраці влади і бізнесу. Наголошено, як партнерство влади і бізнесу може дозволити більш ефективно вирішувати наявні проблеми. спільно планувати і впроваджувати важливі для громади програми і проекти. Така співпраця є особливо актуальною під час реалізації стратегічних ініціатив, зокрема, під час планування та впровадження ініціативи з розвитку РПЗ, реальному використанню механізму ДПП тощо.</p>
<p>https://www.csi.org.ua/news/partnerstvo-i-spiwpraczya-vlady-i-biznesu-na-misczewomu-rivni-zaporuka-uspishnogo-rozvytku-gromad/</p>	

Цей матеріал створено за підтримки Міжнародного фонду «Відродження» в рамках реалізації проекту «Стійкість та розвиток – методичні рекомендації для територіальної громади», що здійснюється ГО «Інститут громадянського суспільства». Зміст цього матеріалу представляє позицію авторів і не обов'язково відображає позицію Міжнародного фонду «Відродження».